

HAANDSKRIFTER:

A = Additamenta 147 qv. i Københavns Universitetsbibliothek,
skrevet c. 1600, indeholder kun Side 221 til Side 227¹⁸

B = 24 fol. i den Delagardiske Samling, Upsala, skrevet c. 1630–40.

Fra: Historisk-topografiske Skrifter om Norge og norske Landsdele

forfattede i Norge

i det 16de Aarhundrede

Udgivne

for det norske historiske Kildeskriftfond

ved

Dr. G. Storm

Chra. 1895.

Enn liden Undervissning om Findmarcken, och detz handell¹.

(1) Om Findmarcken huor den begyndis.

Findmarcken begyndis nest norden for Tromssen leen ved it sund, heder Lögsund; der norden for same Lögsund löber en fiord ind, heder Quenanger. Thend² same fiord gör atskiel emellom Trumpsen leen och Findmarck lehn, vdi saa maade. Strax norden for samme Quenanger ligger it fiske werd³ (som mand kaller bierne [her i Findmarcken, den samme by eller werd heder Andznes⁴, och er det⁵ det förste som ligger y Findmarcken, och aller sönderst y lenit.

Och strecker sig Findmarckis lehnn der fra for^{ne} Andznes och heden til Wardehus⁶, och er fra for^{ne} Andtznes thill Vardöen vel tredue store⁷ norske weg söes. Kaasen langs landen vduiser sig sielf effter som landit giffuer⁸ sig thil, men huis wdöer och fiskewerd, her⁹ findis wil ieg har effter sette¹⁰ de störste öer och fornembste werd.

8 Lögsund] mellem Arnø og Løkø paa Vestsiden af Kvæningen.

13 Andsnes] det yderste af Halvöen mellem Kvæningen og Altenfiord.

¹ Titelen efter B. mgl. A. ² Denne B. ³ B. wandt, A. ⁴ Fra [tilf. B.

⁵ dette B. ⁶ B. Varhus A. ⁷ tilf. B. ⁸ B. giffue A. ⁹ der B. ¹⁰ B. forthelle A.

222

2¹

Nest norden for Andznes ligger en öe heder Loppen, det er it smuckt rundt land, dog icke stort, saa wngferlig en stor mil runt omkring, och paa den syndre ende paa öen ligger ett fiske werd, hafher sit nafn aff öen och³ kalledz Loppen. Strax en half mil östen for Loppen ligger ett lang lannd med en rög paa, heder Silden, och der paa ligge, tho fiske werdt heder Silden, det ene ydre-Silden, thet andre jndre³-Silden. Östen strax met Silden löber en stor fiord ind hedder Sterre⁴-sund, och strecker sönder⁵ ind vdi en Finde-fiord, som ligger y Findmarcken: heder Allten. Den⁶ same Alten er

den förste Finde fiord, som ligger y Findmarcken, och der inden for same Allten er den elff, som kongens laxe fiskende⁷ er wdi, som fogeden inddrager thill Find-erne, och de fisker lax paa kongens vegens om sommeren, och inde y Allte fiorden ligger mange Finde byer.

Östenn for Silden ij weg söes ligger en stor öe heder Seieröen, stor vel en vij mill lang omkring, der paa ligger iij store fiskewerdt, ett heder Seierwerdt, anndit heder Haswog, tredie heder Midfiord, och inden for Seieröen ligger en stor fiord, heder Seiersund, och der löber et sund

¹⁰ Sterresund] nu Stjernerød, som fører mellem Stjernerød og Fastlandet ind i Altenfjord.

¹³⁻¹⁴ Kongens Laxefiskende] I Skattemandtal 1566-67 (N. Mag. II 65) er Afgiften af Altens Laxeelv 4 Daler, 1595-97 sees Fogden at oppebære 10 Daler aarlig af "Laxelven i Alten".

¹⁸ Seierö] nu Sørø, kaldes i 1385 Sidrøy (D N. I) no. 496), ved 1490 Swderøy (D N. VIII) no. 426),

¹⁹ Seierwer] nu Sørvær, paa Vestsiden af Sørø, kaldes i 1385 Sidrøyvær (D. N. I no. 496), 1530 Syderuer D N. VIII no. 623), 1532 Södhervær (D. N. IX no. 715).

²⁰ Hasvaag] (1520 Hasswogh) paa Sydvestsiden af Sørø, indenfor Hasvik.

²⁰ Midfiord] (1520 Meffjorden), nu Mefjord paa Nordøstkanten af Sørø.

²¹ Seiersund] nu Sørø Sund mellem Sørø og Seiland.

1 tilf. B. ² mgl. B. 3 B. inden A. 4 B. Storre A. 5 B. synden A. ⁶ Denne B. 7 fisket A. ⁸ weigne B.

223

ind vdi Allten heder Rangund, synnder innd. Östen for Midfiord strecker en stor fiord ind, heder Reff-fiorden, och vell en iij weg sö¹ synder ind vdi landet, och der inde² ligger it lidett fiske-werdt, heder Reffsness. ³

Item östen for Midfior, som ligger paa Seieröen, en ij weg söö ligger⁴ en öe Roldzöen, der paa ligger⁴ et werd, heder Tuefiord.

Östen for Tuefiord en half miel ligger en öe, heder Jngen, viid runt omkring vel ij miel, och paa samme öe ligger ij store fiske werdt, det ene heder Jngen, thet andet heder Gaasenes⁵,

Östen for Jngen ligger en öe, hed er Hielms ⁵öen, 1 1/2 anden weg sö fra Jngen, och der paa ligger itt stort verd, heder lige som öen Hielms öen⁷, och et lidet verd, heder Knaruigen, och I vdi⁹ nord paa Hielms öenn staar it stortt field, icke mögit bret, men suar¹⁰ höit, och saa got som runt paa de

tho¹¹ sider, thet same kallder man Hielms öe-reder¹², och der haffuer fiskerne, som vd rouer, deris mid¹³ paa, [deris fiske-klacker⁴.

[Östenn for Hielmsöenn löber en fiord synder ind i landet, en ij vge söes, heder Kaabefiorden, och der ligger en öe,

¹ Rangsund] nu Rognsund mellem Stjernö og Seiland.

² Refffjorden] nordenom Kvalö ind i Ref s b otn, paa hvis Vest side Refsnes ligger (1520 Reffznes).

⁶ Roldzöen] Rolfsø n.ø. for Sørø. Tufjord. (1520 Twefiordhen) paa Vesstsiden af Rolfsø.

⁸ Ingen] Ingø (1520 Inghen) er i n. for Rolfsø.

¹⁰ Gaasnæs] et Vær paa Nordöstsiden af Ingø (1520 Gossness).

¹³ Knarviken] (1520 Knarrewighen) midt paa Sydvestkanten af Hjelmsø.

¹⁶ Hjelmsöe reder] jfr. Speculum Boreale. "Paa Hjelmsö-reer mod haffsiden giffvis itt braff fuglewarp, som aff bierg-giengerne offte hazarderis med god fordeel, mens for de siöfarende er samme steene ey mindre bekant udi deris tids fordriff naar de forbi seigles".

¹⁹ Kaabefiorden] (d. e. Kobbefjorden, gaar mod Syd ind i Halvøen mellem Ressbotn og Posangerfjord. En Ø af samme Navn findes ikke, men vel Kobbø.

¹ söes B. ² B. jnd A. ³ Reffuernes B. ⁴ Fra [mgl. B. ⁵ B. Gaasen A. ⁶ B. Helms A. ⁷ öe B.

⁸ mgl. B. ⁹ B. vden A. ¹⁰ suart B. ¹¹ B. iij A. ¹² ridder B. ¹³ meid A.

224

heder och Kaabefiordenn, end liger der en öe heder Kaaböen, der ligger och et lidet werd paa.

*Item*¹ östen for Hielmsöen 1 1/2 veg sö ligger en öe, heder Maugeröe² er en stor öö vel en vij veg söe runt omkring, och paa same öe ligger ett verdt, heder Stappen³, et heder Tuenes⁴, et heder Skatisuog⁵, et heder Opne, et heder Hellenes, et heder Keeluigen⁶, och flere smaa werdt paa samme öe liggendis. Och er der paa Maugeröen fulld mett reinns diur. Och norden paa Maugeröen liger Knifskedenes⁷, det er det norderste nes som nogen kand wiide⁸ aff at sige.

Item östen for Maugeröen löber en storre fiord ind synder i landitt vel en x mille langt, den fiord heder Porsanger, oc der boer en hob Finder inde⁹. Men der ligger ett¹⁰ langtt¹¹ nes och it werdt osten for Porsanger¹² heder Suerdholt¹³, der bor en x mand.

Östen for Suerdholt¹⁴ ligger en anden stor fiord, löber och synder ind ij landit thill Finderne¹⁵, heder Laxefiorden¹⁶, der bor och en hob Finder inde⁹.

Nu östen och sudöst fra Maugeröen er nu ingen wdöer, men allt fast land inthil Wardöen¹⁷, och alle de werder¹⁸, som ligger östen och sudost fra Maugeröen, ligger alle inde paa faste land, som er Suerholt, Skotningberrig, Omgang, Madkorre och Haffning berrig²⁰. Men östen for thet werdt Omgang löber en fiord ind synnder y landit thill Finderne, vell en sex veg sö, heder Thanen. Sidenn er ingen fiorder förend Wardöen och Busesund, Men Buse-

⁵ Stappen] er en Holme udenfor Mager (n. v.).

⁶ Skatisuog] 1520 Skartiswogh, nu Skarsvaag, i s. ø. for Nordkap.

⁹⁻¹⁰ Knifskedenes] i 16de Aarhundrede ogsaa skrevet Knyskenes, Nordkap paa Magerø.

¹ Fra [tilf. B. mgl. A. ² Mageröe B. ³ Stapen B. ⁴ Thuenes B. ⁵ Kattesuog B. ⁶ Knelluigen B. ⁷ Kniffskedenes B. ⁸ B. ved A. ⁹ B. ind A. ¹⁰ B. en A. ¹¹ B. lang A. ¹² B. Postanger A. ¹³ B. Suerhold A. ¹⁴ B. Suerhold A. ¹⁵ Finderöe(!) B. ¹⁶ B. Laxfiord A. ¹⁷ B. Waröen A, ¹⁸ warder A. ¹⁹ Omgang B. ²⁰ bierg B.

225

sundt ligger vesten fra Wardöen emellom faste land och Wardöen, och strecker Busesund ret synden¹ och nord igienom. Suduest² fra Wardöen en 1/2 miel ligger inde paa faste lande it werdt heder Kybberyg, boer och en stor hob folck. Och det ligger i Wardöe prestegield.

Item suduest² fra Kybberig en iiij miel ligger ij smaa uer heder Eckeröen, store och lille³, der bor nogen faa folck. Och [wester der fraa ligger en öe och ett werdt, heder, Wadzöen. Och der inde⁴ vester en iij mille inde y fiorden to ligger en Finde bye, heder Weranger, der bor vel en lxxx Finder wdj, och ennd meere.

Saa er Findmarcken *in summa* it land samfast med Norige, Suerrig, och strecker sig öster met Karellstrand⁵ langs landit heden thill Rysland, saa [findz her ikke ner⁶ nogen skelsmes eller landmercke der mand kand sige wdaff.

Enndog de kallis [Karellefinder och Rydtzefinder⁷, dog gifuer de skat thill Wardhus⁸, huert aar, som er deris rette aarlig rettighet, thill konngen af Danmarck.

Dette er om Findmarcken i sig self och om de öer, her⁹ ligger, dog er de icke alle her benefnd, men de fornemste och störste, som folck paa boer.

For det tredie, huad folck her boer. Saa er her mange atskillige slags folck aff atskillige landskab komen, som er Norske, [Tyske, Danske¹¹, Hollender, Skotterr och mange andre slags folck som her boerr, och haffuer her ingen anden nering end fiskerj. Endog en parther segler thil Bergenn, och kiöber

¹⁰ Weranger] nu Næsseby inderst inde i Varangerfjord. I norske Skattemandtal fra 1594-97 kaldes den "Verang", i svenske fra 1591 Vårånger(Varånger).

¹³ Karelstrand] er Navnet paa Kysten fra Varangerfjord til det hvide Hav.

¹ sönnder B. ² B. sudost A. ³ B. lidenn A. ⁴ Fra[tilf. B. ⁵ B. Karilstande A. ⁶ Fra[der icke findes B. ⁷ Fra [B. Kareili, Finder och Rytzer A. ⁸ B. Warhus A. ⁹ der hos B. ¹⁰ mgl. B. ¹¹ Fra [Dandsche, Tydsko B.

226

godz, her igien at wduende, dog ligeuel [ere] alle¹ fiskere, thi her kand huercken saas eller höstis kornn eller nogen frucht, vden allenist nogit lidett höe mand kand faa om höigeste sommeren.

4²

Fierde². Huadt for hus ther er, da findes ber ingen almindelig hus, andit end smaa [jordhuse, som er hytter, och³ er bygt af thörff⁴ och steen, som först er en liden jordt stuffue, enn⁵ femb eller sex allen wiidt inden veggie⁶, der hos en liden koffue eller kelder, som man kalder en gambe, at legge mad och dricke wdi om vinteren for frost. Nu haffuer somme it lidet stegerhus⁷, och somme inngen. Men siden² nogen aar forleden⁸ her begynnte at segle saa mange store skib hid thill Findmarcken, som kunde hid förre bygning thömber, haffuer en part begynnt at bygge her nogen tömberstufuer och boudet, ellers er thet jordhus alle de hus, her⁹ finndis och staar en part langtt neder y jorden bygt².

5²

Huad religionen belanger her².

Thend euige almechtige, Gud y himmerig ske euig loff erre och priis thil euig thid, for alle sine gudommelige¹⁰ gaffuer¹¹ och velgierninger, andelig och legomlig, och sierdelis fordi hand hafuer saa naadelig och

rundelig giffuit och bespiset denne¹² harde och farlig norderste landzennde [med sitt hellige och salige ord¹³. [Och serlistis huor¹⁴ om mange höglerde och velactet menndt baade² y Danmarck, Tyskland [sambt flere landskab¹⁵ och nationer [ere i¹⁶ den store och suare mistriöstning och tancker, att folck och enfoldigje allmue her leffue¹⁷ lige som hedninger och dem¹⁸ som inthet skulle vide af nogen ret Gudz dyrkelse eller Gudz thienneste at sige. Nei ingelunde saa: Thi denn euige Gud haffuer saa vell skabt det

¹ B. all A. ² *mgl.* B. ³ *Fra*[B. jordhytter, som A. ⁴ B. torre A. ⁵ er B. ⁶ weggenne B. ⁷ B. stegershus A. ⁸ belegen A. ikke lenge siden *tilf.* B. ⁹ der B. ¹⁰ B. guddommelig A. B. gaffue A. ¹² B den A. ¹³ *Fra*[*tilf.* B. ¹⁴ *Fra*[*mgl.* B. ¹⁵ *Fra*[och andre steder B. ¹⁶[*Fra* B. som haffuer A. ¹⁷ leffde B. ¹⁸ do B.

227

fattige folck i denne suage och skröbelig lanndzende thil sit naffns loff och herlighet, som de vdi andre landzskab, som Gud allermechtigste haffuer begaffuit met storre mechtige och höilerde mend, som baade udj predicke embede och met storre och höie böger at dichte och skriffue, derfor haffuer hand aff sinn guddommelig forsiun och naade begafuit [denne arme¹ landzende saa faderlig och rigelig vdi alle maade met sit hellige och sallige guddommelig ord, och de höguerdige sacramenter saa pure rene och clare som nogen tid y Dannmarck eller² Tyskland, heller³ nogen² anden stedz, och lige saa met hederlig gudfryctig lerde mennd, som same sit ord vdi sin rette form och regell efther som den hellige bibliske skrift rettelig wduiser, och vdi alle sine puncter och artickler vdaf Guds naade forkynder och wdlegger huer söndag höigtid och alle hellige dago efther ordinantzens liudelse, som thet sig bör saa vy alldrig kand fuldkommelig heller³ nocksom tacke den euige almechtig Gud for sit hellige och salige guddommelig² ord⁴, sacramenter och en god och ren wforfalskit religionn y alle maade⁵. Dette er om religionen.

[6]

Nu fölger om dagen och natten, naar de wiger bortt
och kommer igien.

Saa er almindelig i denne lands ende, att wed alle helgens dags tiide, epter Sancti Michels thiide om höstenn, da affuiger dagen och icke siuffnis, som nogen kand reigne, her nord i Findmarcken, men landett strecker sig

saa megett öster igienn, vell paa enn xx miile hedenn til Wardhus, att dagenn siunes der nogit lius naar hand⁶ er paa det allerhöigeste, dog icke saa nogenn kand see aff dagen att giörre noget, och det kannnd wahre indtill ottende dag i jull, som er nytt aars dag, mand da kand

²⁷ öster] der menes vel mod Sydöst, thi Vardø ligger ved 70° grader 22', medens Kirkerne paa Ingø, Hjelmso og Stappen samt de 4 Kirker paa Magerø (Tuenes, Kjelvig, Opnen, Hellenes) alle ligger over 71°.

³¹ Nytaarsdag] da var Solen ved 1590 i Vardø 2° under Horizonten, paa Hjelmso 3°.

¹ Fra [B. den A. ² mgl. B. ³ eller B. ⁴ och tilf. B ⁵ Her stanser A. ⁶ rettet. hun B.

228

see noget aff dagenn, naar hand¹ er paa det höigeste, och siden liuser hand io meer och meer, inthill seenist i Mart[i]j och Aprili maanid, da forgaer natten slett, och er altid dag, inthill dyre wor frue dag i Augusti manid om hösten, och saa falder natten saa hefftig till indtill alle helgen thiide igien, som forskreffdid staar. Men solen hun begynder att tilkiende giffue sig offuen for haffuid och jorden, saa mand kand see hinnde vdj Wardöen, först neppeligen den 1-3 dag epter jull, och siden alt meere och höigere, indtill Philippi Jacobi dag eller Woldborgmösse epter paasche, da begynder solen först att komme offuer haffuett, och skinner saa baade dag och natt, saa att wed Sanct *Johannis Baptisti* dagh midsommer, da gaar solen saa höigt paa himelen om midnats tiide her i Findmarcken, som hun giör i Danmarck naar klocken er sexs om morgenen, och er hunn da paa det allerhöigeste, och siden neder sig thiid epter thiid, inthill *Sancti Jacobi* dag om höstenn, da gaar hun den dag rett nord paa himmelen, halff partt i haffuid eller under jorden, men den femte och siette dag epter *Jacobi* dag, da gaar hun slett vnder, och da meer och meer inthill *Sancti Lauridz Euangelistæ* dagh, saa gaar hun slett vnder som föer er rördt, saa hunn inthet siuffnis förend xiiij dag jull, da

² senest i Marts] 31te Marts var Solen ved Midnat paa Hjelmso 11° under Horizonten, paa Vardø 1° 45'.

⁴ dyre vor frue dag i Augusti] d. e. 15de August. Da var Solen paa Hjelmso ved Midnat 8° under Horizonten, paa Vardø 8° 45'.

⁸ 13 Dag jul] 6te Januar. Solens øvre Rand saaes ved 1590 paa Vardø 8de Januar, dens nedre 11te Januar.

⁹ Philippi Jacobi dag eller "Valborgmesse"] 1ste Mai.

¹⁴ Danmark] Midnatssolens Høide ved Solhverv var paa Hjelmsø 4° 45', i Vardø 4° 4'; Kl. 6 om Morgenen i Danmark (55° 50') stod den 19° 15' høi.

¹⁶ St. Jacobi] 25de Juli.

²⁰ St. Lauritz evangelista] maa være Feil for "Lucas evangelista", d. e. 18de October. "Laurits marty" (10de August) er meningsløst, dla det henvises til hvad den ovenfor kaldes "ved Allehelgenstid efter St. Michelstid" d. e. mellem 29de September og 1ste November.

¹ *rettet.* hun B.

229

lader hun sig först tilsinne igienn, jo lenger och meer till for^{ne} thiid Philippi Jacobi dag, hun da skinner ald natten.

[7]

Om deris næhringh [och] vnderholdingh.

Saa er her huercken ager eller eng, som mand kand saa kornn paa, eller höste höe icke andet end alleniste bare steenklipper, bierge, dale och store fiede. Saa her er ingen auffuel vden alleniste fiskerrie, och der med giffuer Gud allermegtigste sin naade, att fiskenn wancker her saa offuerflödigg, at alle faa nock.

Men huis meell, maltt, öll och anden deell wi skulle her haffue, det kommer fraa Thydskland, Danmarck, Lanteholdst och Bergen, och föris her ind vdi landett till kiöbs, och der aff haffuer dette lannd sin rigelig vnderholdingh.

Nu haffuer ieg skreffuid om Findmarcken och hindis skick, saa megett som ieg nu paa denne thiid kann wiide och forrekomme.

[8]

Nu fölger efter om Lapfinderne.

Saa er her thuende slags Finder, som er Söefinder och Fieldfinder, Söefinder som boer vd wed söesiden, och Fjeldfinder som boer op till fields, och dennem kalder mand Lapper.

Dett siiges well aff mange (: ieg will icke sige:) wanuittige mennisker, som well kand skee en partt icke andet throer, end att Finderne skulde werre kommen och afflede aff et vnderlig slegt, som de meener af hunddeslegt,

och will ieg tro att de haffuer den thancke der aff, att de hörer deris maall och snack, er mögit glumsk, Och lader möget vnderligt, thi ingenn kand det rett skriffue eller lere.

Sammeledis naar de skulle quede, eller de skall græde, da lader de alt ens, ligesom en hund naar den hylar eller rober, der aff will enn partt beslutte, att de skall werre aff samme slecht, menn det kannnd ingenlunde werre i nogen maade mueligt, thi de erre jo Guds gode ceature skabfft aff Gud, epter hans eget billede som well siuffnis, thi saa meget som

²⁰ glumsk] larmende, af gluma, oldn. glymjā.

230

legomett er anrörendis, da kand ingen skille denem fraa nogen andre christne folck, enten danske, nordske eller thydske, paa derris skabelse och form i nogenn maade. Men deris kledesed er adskillig fraa andet folck, thi de bruger almindelig ingen skiorter paa liffued, mens nest kroppen haffuer de thingister giortt aff rindskind, som recker fraa halsen och mitt neder paa laarenne, och haarene wender vd fraa kroppen, och kiödsiden ind till kroppen, och den kalder de en piask, och saa enn anden kledekoffte der offuer, er skored slett och rett op och neder, och haffuer sett en brun och röd kraffue der till, och ermerne er lige op och neder, och foret vd med haanden med rött sortt bruntt eller blaatt. Men naar de drager till fields vdi weigskop och skötterie, da haffuer de enthenen stor piask paa, eller en koffte giortt aff rinskind, recker neder paa hans leg, den kalder hand enn modde, den bruger de om winteren, naar de farer till fields vdi wegsko, att de skall werre lige som sneen och fielden, och graa som windteren er, der till haffuer hand en hette giortt aff rinskind, den tager hand paa naar hand farer i wegskop, der vdi haffuer hand thu smaa riine hornn syede. Disse kleder tager hand paa, naar hand farer i wegskop, thi hand kannnd stiele sig ind till riinflocken, huor hand dennem finner paa fielden, saa ner som hand will, thi hand er da aldelis lige wed rinen, men ellers haffuer hannd en hette aff klede, ett eller andet slags, som de bruger dagligen, det er giortt rund med enn lanng struss vd med den ehne siide, dertill haffuer hannd tho læder wanndter giortt aff riinbenlinger, och wender det lodne vd, det kalder hand gindskunge paa Norsk, och paa findsk heder de gesta.

Sammeledes haffuer hannd ett par lodne buxer paa, ochsaa aff benlinger aff rinsdiur, och wennder det lodne vd, de

⁹ piask] lapp. *bæska*, Pels af Renskind med Haarene paa, udtales af Nordmænd Pæsk.

¹⁶ modde] lappisk *muödda*, gammel udslidt Pæsk, optaget blandt Nordmænd i Formen mudd.

²⁶ struss] Strut, Top, opstaaende Spids, oldn. Strutr.

²⁸ gindskunge] synes at være Fornorskning af lappisk *gista* med Tilføielse af -ung.

²⁹ gesta] lappisk *gista*, laaden Handske af Renskind.

231

heder Lape buxer, dennem bruger hand och til fieldzs i wegskop, men her foruden haffuer hand ett par buxer aff klede eller barcket riinskind, hand bruger ved söen, dem kalder de skode buxser. Nu haffuer hand et par findske skoe, giortt aff riinskinnd, dem kalder hand la[n]dekamager, men ett andett slags sko haffuer hand giortt aff sielskind, dem kalder hand siökamager, thi hand bruger dennem till söis och de andre till fieldzs.

Nu haffuer hans quinde ochsaa en kledekiortell och saa med en kraffue aff andet slags klede stuckett, ingen serck haffuer hun, vden en offuerdeel, somme med kraffue och somme uden kraffue, en liden röd luffue aff hine kramluffuer, med fire hörner eller rund, och ett lidett smaat klede om hoffuedit, lige som hine Thatterre, hun haffuer och to buxer giortt aff klede eller riinskind, lige som manden, smalle fraa laarene och neder paa foden, och ett par lodne Finde skoe, giortt aff huide kalffskind med haar paa, och ett selskinds baand vdj, dette er meget hoffmodigt.

Deris rigdom haffuer de altidt med dennem, huor de ferdis, enthen till fields eller till söes, thi hand hafher icke meere end hans öxe, bue eller röer en liden kiedell, en riin och en köridz som hand kiörer med till fieldzs i wegskop, till seng haffuer hand ett rinskind och ett lidett sengklede, som hand kalder en grene, en hundd at wege med och ett thield att ligge vdj, och sitt fyertöig att slaa ild med. Dette er nu hans rigdom, och dett bruger hand med sig altidt. Menn huis hand da faar att wege och skiude paa fielden och kommer med hiem, dett skall hanns koene inthet haffue att befatte sig med, men hand selff regierrer det aldsammen, thi ham meening er, att dersom hun röer der wed, da haffuer hand ingen lycke.

⁴ skode-buxer] smI. lapp. *skodde-nakke* Skind som har mistet Haarene(nakke Skind) og sv.lapp. *skode*, semsket Skind.

⁵ kamager] Komager er norsk Udtale af lapp. *gama*, pl. *gabmanak*.

¹⁷ Kalff-skind] d. e. Renkalve-skind.

²² köritz] Kjærris, norsk Udtale af tapp. *geris*, Renslæde.

²⁴ Grene] er norsk Gren eller Grenja, Tæppe, Aaklæde.

232

Hindis rigdom kand werre ett riinskind eller rye, en thre eller - fire lod sølff, der till en liden seck aff köbeskind med tho lange threer, ett vdi huer siide, och offuen i et stycke rem, hun snörer det sammen med, och det kalder hun en hiide, der udi haffuer hun sin rigdom, Och hun skall giörre kleder, kamager, modder och buxser, hun skall berre wed och vand och giörre ild, men selff koger hand och reder mad, saa hun faar icke meere der aff, ennd hand vill vnde hinnder. Men naar hand far till söes, da haffuer hand sin baad, röer eller bue, hun sin kiedell och kappung, och hun skall werre med hannem, och de haffucr deris thield med dennem som de slae vd wed stranden och ligger vdi huor de kommer.

Deris huse och bolige erre huert aar paa fire steder, som er om sommeren i fiordene, och vde paa Öerne epter fisk, fugle, egg, feder och dun.

Om höstenn paa landet vd med söesiden, huor som skouffuen wancker, och naar, det er gott veder roffuer hand till fiske, men naar det er vweyr och storm, da er hand i skoffuen och hugger tömmer till baade och jagter.

Om windteren haffuer de deris bolig till fieldzs i skoffuen, huor ferskwand och elffuer erre, epter wegskop, riiner och andre diur, fugel och andet.

Och om waaren haffuer de deris werrelse vd med söesidenn, saa hand kand i gott weder roe vd att fiske, och naar dett bles och stormer da kand hand bygge baade Och fare till fieldzs epter wegskop och skötterie.

Om deris religion och guds dyrckelse kand icke mange aff sige, thi de haffue ingen rett Guds kundskabff, som ieg fornummid haffuer, almindelig till fields, men de Finder vd med söesiden, de erre well meste parten christnedt, dog de wiide lidet huor dett er gott forre, men de som er en xl eller 1 aar gammel, de erre icke christned, och inthet de achter dett att werre, enthen ondt eller gott, och nogen faae kand well

¹ rye) er norsk Rya eller Rye. uldent Sengeteppe.

⁴ hiide] norsk Hit, Skindpose.

¹⁰ kappung] ?

233

lere deris catechismus lerdøm, dog de wiide icke huor till den døm, dog epter deris thro och bekiendelse tilstedis de till sacramentet, dog de wiide, icke, huor till dett er gaffnlig, vden alleniste meene, att naar de gaar saa til sacramentet, da skall de haffue dis störrer lycke till fiskerie och vegskop. Och huor hand kommer paa fielden och weger och faar noget diur, rinn eller andet, da gör hand sig straxs en gud aff en stor steen eller thræ, huor hand det finder, nest hos der som hand felder diurett, och der offerer hand till den selffgiortt gud rine haar och riine horn, och offuer stencker den med rine blod eller aff andre diur, paa dett hand skall faa dis bedre lycke till meere.

Om deris egteskabff er heller inthett att thalle, thi der indgaar ingen rett echteskabs stand, vden allenniste nogen faae, men tager sig quinder huor och naar de dennem kand faa, och dem beholder en partt nogen aar, och skiller sig saa fraa dennem igien, och det kalder de att kaste sin kone, eller kone kaster sin mand, men en partt bliffuer sammen ald deris alder vd, och huis löse koner der findes hos dennem, dem kalder de stallekoner.

Om deris död och jordeferd kand ingen heller möget thale thi naar gud affkalder dennem, skiötter de ingen prest, Guds ord eller nogen förtröstning paa deris yderste, men alleeniste sin landgud, ehvad hand heder, en partt Miersk, en partt Libsig, och en partt Vgartelög, och slige fleere, och naar hannd eller hun er död, förer de dennem vd j en öe, eller vdi fielden, vdi en steen röggell, der maa de bliffue. Saadan er deris wilckaar vdi ald elendighed, vdi alle maader som ett armt folch.

Dette er dett ieg nu kann skriffue paa denne tiid baade om Findmarck och Finderne, och deris wilckaar vdi alle maade som nu er sagt.

²⁴ Miersk og Libsig] ukjendte, kan ikke være lappiske Navne; de stammer maaske fra Trolddmsprocessr (Lipsig = t. Leipzig? , Miersk = t. Misn, Meissen?)

²⁵ Vgartlog] laant fra Saxo Grammaticus (ed. Muller, pag. 429-33) *Ugarthilocus*.